Nu de VS zich geleidelijk terugtrekken uit het Midden-Oosten komt een nieuw machtsevenwicht in het vizier

Posted on 4 september 2025 by Arnout Nuijt

Net als Europa wacht ook het Midden-Oosten onder Trump een vertrek van een deel van de Amerikaanse strijdkrachten die er de vrede bewaken. Eén van de adviezen die in Washington over dit onderwerp rondgaan stelt een zeer drastische troepenreductie voor, met onder andere een compleet Amerikaans vertrek uit Syrië, Irak en Koeweit, plus de sluiting van de grote maar kwetsbare luchtmachtbasis Al-Udeid in Qatar.

Door het vertrek van de troepen komt ook een grote hoeveelheid luchtverdedigingsmaterieel vrij voor de verdediging van het Amerikaanse *homeland*. Mogelijk worden dan ook drie van de vijf luchtmacht-eskaders uit het Midden-Oosten verplaatst naar de VS en wordt de Amerikaanse marine in en om de Perzische Golf tot een zeer beperkt minimum van hooguit één kernonderzeeër

teruggebracht, onder meer door de vliegdekschepen en hun smaldelen naar huis te halen.

Iran profiteert

Het is een radicaal advies, dat prima resoneert in MAGA-kringen. Maar de vraag is wat er uiteindelijk door het Pentagon wordt overgenomen. Los van het feit dat, mocht Al-Udeid inderdaad worden gesloten, de lobby van Qatar (inclusief de donatie van een Boeing aan Trump) voor niets zou zijn geweest, wordt er te weinig rekening gehouden met de doorgaans zeer sterke lobby in de VS door Israël. Zowel de Golfstaten als Israël zullen in dit scenario veel meer hun eigen verdediging moeten voeren. En op termijn is er één land dat van deze Amerikaanse terugtocht profiteert en dat is Iran.

Internationaal gezien likt Iran nog altijd zijn wonden na de korte maar hevige krachtmeting met Israël in juni dit jaar en heeft het flink aan macht ingeboet door de gestage sloop door Israël van de door Iran gesponsorde terreurbewegingen Hezbollah in Libanon, Hamas in Gaza en de Houthis in Jemen. Ook is Iran door de val van het regime van Assad in Syrië een belangrijke bondgenoot kwijtgeraakt. Volgens de laatste berichten kruipt zelfs buurland Irak, met zijn grote sjiietische minderheid, onder de invloed van Iran uit.

Het verlies van de militaire bondgenoten in het Midden-Oosten heeft de geopolitieke situatie van Iran absoluut verzwakt. Het land heeft weliswaar nog twee vrienden, Rusland en China, maar dat zijn beslist geen landen die staan te trappelen om samen met Iran ten strijde te trekken tegen Israël of Amerika. China importeert (per schip) vrijwel de gehele Iraanse olie-uitvoer (89 procent in 2023) en heeft dus overduidelijk belang bij een stabiel Midden-Oosten en geen gedoe in en om de Perzische Golf.

Poetins Rusland hield zich tijdens de Iraans-Israëlische oorlog (en het daaropvolgend Amerikaanse bombardement) opvallend afzijdig, terwijl het land enorm heeft geprofiteerd van Iraanse wapenleveranties en de overdracht van technologie voor de productie van drones. Dat klinkt zelfs voor Poetin iets te opportunistisch, maar Ruslandkenner Ian Garner van het Pilecki Instituut te Warschau zette onlangs uiteen dat, ondanks die militair-technologische samenwerking, beide landen elkaar ten diepste wantrouwen en elkaar op grote schaal zouden bespioneren. Het zijn gelegenheidsbondgenoten.

Turkije

Net als China zijn ook de Arabische golfstaten gebaat bij goede, vreedzame betrekkingen met Iran en zien ze vanwege hun grote zakelijke belangen liever geen oorlogssituatie in en om de Perzische Golf. Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten en Saoedi-Arabië zijn echter allemaal meesters van de dubbelzinnigheid als het gaat om het onderhouden van relaties met Israël, Iran en de VS en houden zoveel mogelijk landen tegelijk te vriend. Maar er doemt wel een grote rivaal op – voor zowel Iran, Saoedi-Arabië als ook Israël – in de vorm van het steeds machtiger wordende Turkije.

Iedereen houdt de Turkse leider Erdogan scherp in de gaten, terwijl diens land zijn positie steeds verder lijkt te versterken. Turkije heeft niet alleen geholpen bij de val van Assad en bevriende milities in het zadel geholpen in Damascus, maar bovenal is Erdogan bezig met een historische verzoeningspolitiek richting de Koerden, met de Koerdische afscheidingsbeweging PKK als focus.

De PKK, met haar enorme aanhang binnen en buiten Turkije, is evenwel ook gelieerd aan de PJAK, de Koerdische afscheidingsbeweging in Iran. Een Turks-Koerdische toenadering vormt daarom een flinke bedreiging voor Iran en kan de machtsbalans in het Midden-Oosten drastisch veranderen.

Twee allianties

Alhoewel de Amerikaanse president Trump graag een vrede zou zien uitbreken in het Midden-Oosten en met name tussen Israël en Iran – zodat hij zijn troepen, luchteskaders en marineschepen kan verplaatsen naar het Verre Oosten als tegenwicht tegen China – lijkt dit op korte termijn onrealistisch. Maar de VS zijn wel alvast begonnen met het herpositioneren van hun troepen in Irak naar betere en veiliger posities in Iraaks Koerdistan en Koeweit, mogelijk ter voorbereiding van een vertrek uit deze landen.

Het Midden-Oosten is een verraderlijk wespennest als het gaat om veiligheidsallianties en veel verhoudingen zijn simpelweg gebaseerd op het principe: de vijand van mijn vijand is mijn vriend. Het ligt in de lijn der verwachting dat er – naast Israël als actor – twee losse allianties in het Midden-Oosten overblijven. Uit een recente huidige toenadering tussen Saoedi-Arabië en Iran kan één cluster groeien, met de Verenigde Arabische Emiraten op de achterbank en

China, Rusland en eventueel ook India op wat grotere afstand. Niet toevallig zijn al deze landen ook lid van het BRICS-netwerk.

Dit netwerk geeft Iran, dat pas sinds vorig jaar lid is van de BRICS, niet alleen economische kansen, maar ook wat zekerheid en erkenning. Aan de andere kant blijft er maar weinig internationale speelruimte over voor het Iraanse regime voor agressie en nieuw recalcitrant gedrag. Een aantal van deze landen onderhoudt immers ook goede banden met de VS, Europa en Israël.

VS kan niet helemaal weg uit Midden-Oosten

Een tweede losse alliantie vormt zich dan rond Turkije, met Syrië, de Koerden, Qatar en Pakistan, met in dit geval de VS op de achtergrond. Ook Turkije kent het spel van de dubbelzinnigheid als geen ander. Zo is president Erdogan deze week te gast in het Chinese Tianjin, op de vergadering van de Shanghai Cooperation Organisation (SCO). Dit veiligheidsverbond van China, Rusland en diverse Centraal-Aziatische landen omvat zo'n 40 procent van de wereldbevolking en een kwart van het wereld-bnp. Ook India, Pakistan en Iran zijn hier lid van. Turkije is als NAVO-lid één van het tiental 'dialoogpartners' van de SCO en zit vanzelfsprekend aan tafel daar waar het gaat om de geopolitieke orde van de toekomst.

Een nieuwe machtsbalans voor het Midden-Oosten zal landen als Turkije, Saoedi-Arabië en Iran een grotere rol moeten geven dan voorheen het geval is, met minder VS en meer China en India. De VS zal zich deels uit het Midden-Oosten kunnen terugtrekken, maar mogelijk niet zo radicaal als gewenst in MAGA-kringen. Zoals gezegd, niemand heeft baat bij een grote oorlog in het Midden-Oosten: de VS niet, China niet en de Golfstaten niet. Met deze spelers grotendeels werkend aan hetzelfde doel, al dan niet in samenspraak, zal het zoeken naar zo'n nieuw machtsevenwicht niet onmogelijk zijn.

Wynia's Week *brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. Doet u mee? Hartelijk dank!*